

readuce pe cărturar în conștiința contemporană, exprimându-ne mai plastic, îți așază opera sa pe masă, un lucru important dacă ne gândim că nu la puțini li s-a întâmplat ca pentru a vedea, consulta ori a afla ceva despre *Răspundere desgurzătoare*, *Diregătoriul buneii creștere* sau *Anticile romanilor* au trebuit să-și îndrepte pașii spre bibliotecile documentare.

Prin argumentele aduse, considerăm apariția editorială de la Facla un act de cultură, de culturalizare, ce se impune. Nu încheiem înainte de-a adresa cuvîntul de laudă editurii din Timișoara, pentru ținuta aleasă, elegantă, a acestei cărți.

FLORIAN DUDAȘ

MARTHA BIBESCU,

Jurnal politic 1939—1941. Editura Politică, București, 1979, 238 p.

Interesantă categorie de izvor istoric, „jurnalul personal“ a constituit dintotdeauna conflictul de taină, prietenul sincer și devotat al adevăratelor personalități ale culturii sau vieții politice. Prinse în viltoarea muncii, a creației de excepție, a luptei cu viața, total, sau numai în parte potrivnică idealului cu care s-au identificat prin acumulări treptate și meditație — personalitățile și-au găsit refugiu în scrisul destinat mai întâi lor înșile, de multe ori singurul prieten în momente de zbucium, suferință și speranță.

Un „jurnal personal“ se deosebește din multe puncte de vedere de o carte de „memorii“. Dacă „memoriile“ se scriu de obicei la sfîrșitul unei cariere din viață sau chiar spre sfîrșitul vieții, cînd amănuntele și coloratura specifică momentului istoric pot să fie scăpate din vedere, să se estompeze odată cu scurgerea anilor, îndemnînd nu odată pe autori să fie mai puțin critici cu succesele și insuccesele propriei vieți, „jurnalul personal“ îl considerăm ca exprimînd mai autentic sentimentele confesorului și realitatea din jurul său, în care este mai mult sau mai puțin implicat, tocmai prin însemnările zilnice sau aproape zilnice pe care le înscrie, prin stilul direct și simplu în care prinde viața cotidiană, prin forma brută a informațiilor care urmăresc reținerea exactă a faptelor și atmosferei. Un astfel de document și izvor este și *Jurnalul politic* al Marthei Bibescu.

Descoperit în ultimii anii în arhivele din Capitală, însemnările politice ale, *Jurnalului* sînt traduse din limba franceză în care au fost redactate, sînt selectate, adnotate și însoțite de un studiu introductiv

datorită lui Cristian Popișteanu și Nicolae Minei, ziariști de formație, cu deja serioase și stabile preocupări de popularizare a istoriei patriei, cunoscuți specialiști în istoria contemporană.

Densul *studiu introductiv* familiarizează cititorii generațiilor mai tinere cu personalitatea de notorietate europeană a Marthei Bibescu. Descendentă din familii de vechi oameni politici români, Lahovary după tată, Mavrocordată după mamă, ea însăși căsătorită cu un descendent al familiei Bibescu — autoarea, *Jurnalului* ne apare în primul rînd ca o fiică a pămîntului românesc, a istoriei lui. Frumuseții fizice i se adaugă un larg și bine echilibrat orizont cultural, care împletea simțirea și cultura românească cu cea franceză. Cele peste 31 de volume, versuri, eseuri, meditații etc., caleidoscop de genuri și subgenuri, dovedesc sensibilitatea, spiritul fin de observație, neastîmpărul creator al autoarei, prietenă apropiată și apreciată pentru talentul ei literar a unora dintre cei mai mari scriitori francezi ai primei jumătăți ai secolului nostru (Marcel Proust, Paul Valéry, Paul Claudel, Jean Cocteau, Anatole France). Fără a se putea rupe cu totul de ideile clasei aristocrate din care făcea parte, Martha Bibescu a dovedit că din multe puncte de vedere a fost o eretică a clasei sale, condamînd pe cei ce ignorau munca „talpei țării“, apărarea independenței, suveranității și unității României. Alături de Ana Brincoveanu (contesa de Noailles) și Elena Văcărescu, Martha Bibescu încheagă un unic „triumvirat“ de verișoare în cultura românească, franceză și poate în cultura întregii lumi (p. 10).

Insemnările politice din *Jurnal* acoperă, în această carte, anii poate cei mai frămîntați de la sfîrșitul perioadei interbelice, în același timp și ani ai declanșării celei de a doua conflagrații mondiale (ianuarie 1939 — ianuarie 1941). Istoria Europei este strîns împletită cu istoria României, fapt ce ne permite să sesizăm tradițiile sănătoase ale strădaniilor politicii noastre externe de a ne apăra ființa națională, dar și greșelile politicii interne întotdeauna mai puțin inspirată decît diplomația noastră.

Ceea ce surprinde pe orice cititor sînt, din capul locului, întinsele, incredibil de numeroasele și importante legături de prietenie sau de simplă simpatie pe care Martha Bibescu le-a avut în toate cercurile politice, culturale, economice, intelectuale din Franța și Marea Britanie, apoi Grecia, Italia, Polonia, adeptele democrației parlamentare burgheze. Veșnic alături sau în preajma primilor-miniștri, a miniștrilor sau subsecretarilor de stat, în anturajul unor vechi familii aristocrate engleze sau franceze, companie plăcută și căutată a oamenilor de cultură, Martha Bibescu a fost deopotrivă oaspete a acestora, dar și gazdă primitoare la reședințele sale din Mogoșoaia și Posada. În asemenea ilustre companii comentează, suferă, caută soluții pentru mai bine în toate gravele probleme internaționale care se declanșează și care afectau tot mai periculos și drepturile României. Desigur a jucat și rolul de ambasador itinerant al țării, deși fără investitură oficială, pătrunzînd

în locuri inaccesibile oamenilor politici români. Un inventar exact al acestor servicii ca și o cîntărire exactă a contribuției sale la luarea unor decizii în favoarea țării de către cercurile politice anglo-franceze, astăzi este greu de făcut, dar îl acceptăm ca real și prețios, în afară de orice discuție. Gîndindu-ne la perioada imediat următoare anului 1948, pînă prin 1954, cînd în politica externă a noii României intervine o perioadă austeră, sub presiunea „războiului rece“, a „războiului cald“ și a Biroului Informativ (vezi *Elisabeta Petreanu*, în *Revista de istorie* nr. 8 și 9/1978) te încearcă un sentiment de regret pentru pierderea multor relații de amicitie cu personalități politice care au iubit țara noastră prin fii ei iluștri, cum a fost și Martha Bibescu. Reluarea acestor relații au necesitat noi eforturi, fără să mai vorbim de o serie de greutăți pentru țară ce ar fi putut fi evitate dacă s-ar fi valorificat cu atenție și suplețe tradițiile diplomației noastre interbelice.

O idee care domină în întregime paginile *Jurnalului* este antifascismul declarat al autoarei. El se manifestă prin condamnarea obtuzei politice „conciliatoare“ a unor grupuri de oameni politici englezi și francezi care permit Germaniei naziste să desființeze Cehoslovacia, să facă presiuni economice și politice asupra altor țări mai mici, inclusiv asupra României; prin condamnarea și suferința încercată odată cu ocuparea Poloniei, Norvegiei, Danemarcei, Olandei, Belgiei, Luxemburgului și Franței, a bombardării Angliei de către trupele naziste. Politica Italiei mussoliniene este ținta aceluiași demascări și cauze, însoțite în plus de ironii binemeritate pe seama ambițiilor sale de mărire politică invers proporționale cu potențele reale, ceea ce o obligă să recurgă la „șacalism politic“ (vezi războiul declarat Franței într-un moment cînd aceasta era deja înfrîntă de germani). Unor serii de potentăți politici fasciști germani și italieni li se face microportrete veridice și amuzante în același timp, scoțîndu-li-se în evidență aroganța, lipsa de maniere, semidoctismul intelectual.

Martha Bibescu detestă, în egală măsură, și pe legionari, numiți semnificativ „legionarii naziști“. A făcut parte din gruparea antigermană și antilegionară din jurul Palatului regal, condusă de regina mamă Elena și doamna Beck — soția fostului ministru de externe polonez, refugiată în România după ocuparea Poloniei de către naziști (Vezi *Bova Scoppa, Colloque con due Dittatori*, Ed. Ruffolo, Roma, 1949). Oribilele asasinate politice puse la cale de legionari, atît pînă în septembrie 1940 cît și în timpul dictaturii lor, sînt înfierate cu cea mai vehementă ură și repulsie. Înfrîngerea rebeliunii legionare din ianuarie 1941 de către armata română reținută cu ușurare, fără să se scape din vedere interesele speciale ale Berlinului de a-și asigura colaborarea generalului Antonescu.

Cei care doresc să pătrundă mai în tainele acestei perioade, găsesc microportrete foarte plastic creionate multor oameni politici români, amănunte picante din viața publică și personală a mai marilor zilei de

atunci, umor, surprinzătoare intuiție politică în judecarea evenimentului zilei și a urmărilor lui posibile.

În concluzie, ne aflăm în fața unei lucrări ce se adresează nu numai specialiștilor ci și publicului larg iubitor de istorie, pe care o recomandăm cu căldură. Cu atât mai mult cu cât în vremuri grele ca cele ale anilor 1939—1941, când România era schilodită din toate părțile, Martha Bibescu nu pierde nădejdea că „... Va veni o vreme când acest popor, care n-a fost cunoscut pînă acum, va fi luat în seamă. Din această țară, trecută sub tăcere, vor răsuna cîntece și muzică. Neamul acesta va renaște și lumea se va mira ca de o minune să afle, în sfîrșit, tot ceea ce el posedă din conștiința universală.“ Este vremea zilelor noastre. A spera și a lupta pentru mai bine, chiar și atunci cînd toate ți se par potrivnice, este o calitate întodeauna a omului muncitor, cult, hotărît, convins de dreptatea cauzei sale.

MIHAI DRECIN